

የቆሽ መዘዝና አደጋዎች

ክድር፤ ታክለ <takele2004@yahoo.com>

የባለሞያ አስተያየት

በረጅ (ቆሽ) የቆሻሻ ማስወገጃ አከባቢ በደረሰው የመደምረስ አደጋ እስካሁን ድረስ ከ112 ሰዎች በላይ መሞታቸው እጅግ ያሳዘናል። በተለይም ከአንድ ቤተሰብ እስከ 5 ና 6 ሰው መሞታቸው ልብን ይነካል።

ምንም እንኳ አሁን በደሃውና በቦታው በነበሩ ዜጋዎቻችን ላይ የደረሰው ጉዳት ብያሳዝንም መታወቅ ያለበት ግን በአለም አቀፍ ደረጃ በ Landfill ምክንያት በእንደዚህ ዓይነት ድንገተኛና ግልጽ ሁኔታ ከሚሞተው ህዝብ በላይ ግን በሂደትና በማይታወቅ መልኩ ከ Landfill ጋር በተያያዘ የሚሞተው የሰው ብዛት ግን የትየለሌ ነው። በ Dump Site ደግሞ የባሰ ነው።

ለእውቀት ያህል፣ ደረጃውን የጠበቀ የቆሻሻ ማስወገጃ (Landfill) እና በዘፈቀደ ሁሉም ቆሻሻ የምጣልበትና አስፈላጊው ቁጥጥር የማይደረግበት (dump site) የተለያዩ ናቸው። ለቆሽ Landfill የሚለውን ስያሜ መስጠት ትንሽ ይከብዳል።

የ Dump Site ትተን በ Landfill ውስጥ የሚጨመሩት ቆሻሻዎች የተለያዩና ውስብስብ ከመሆናቸው የተነሳ ቆሻሻዎቹ በሚሞላበት ጊዜ መርዛማ ኬምካል እና ጋዝ ያመነጫሉ። በዋናነት ከሚመነጩት ጋዞች ውስጥ Methane እና Carbon dioxide ከፍተኛ ድርሻውን (80%) ይይዛሉ። መጥፎ ጠረን የሚያመጡና ለካንሰር የሚዳርጉት ደግሞ Ammonia እና Hydrogen Sulfide የሚባሉት ናቸው። እነዚህ ናቸው እንግዲህ ሳይታወቅ በርካታ ሰዎችን የሚገድሉት።

ወደጥልቁ ሳይንስ ሳልገባ በለንደንና በኒውዮርክ በተካሄደው ጥናት ብቻ ከLandfill ጋር በተያያዘ በአቅራቢያው በሚኖሩ ሰዎች ላይ ለካንሰር በሽታ የመጋለጥ እድላቸው በ4 እጥፍ ይጨምራል። በዋናነት Bladder, Brain, lung, and leukemia cancers በአቅራቢያው በሚኖሩ ሰዎች ላይ ይከሰታል። ከዚህ በተጨማሪ የአስምና ተያያዥ ከመተንፈስ ጋር ለተያያዙ በሽታዎች ተጋላጭ ናቸው። በነፍስ ጡር እናቶች ላይም birth defects ችግር ያስከትላል። በዚህ አከባቢ የሚወለዱ ህጻናትም ከብደታቸው እጅግ ያነሰ ነው። አንድ ሰው ከ Landfill ቢያንስ ከ3 ኪ. ሜ በላይ ርቆ እንዲኖር ይመከራል። ይህም ማለት ወደ 30 የካስሜዳዎች ርዝመት ማለት ነው። እንግዲህ ከ50 ዓመት በላይ በቆየው ቆሽ/ረጅ ቆሻሻ ማስወገጃ ሰዎች በምን ያክል ርቀት እንደሚኖሩና ምን ያህል ለካንሰር በሽታ ተጋላጭ እንደሆኑ መገመት ቀላል ነው። ለዚህም ነው ትላንት ከተዘገበው በላይ ሰዎች እያለቁ ወይም ለሞት እተጋለጡ ነው የምለው። የሚከፋው ደግሞ Landfill ከተዘጋ በኋላ እንኳ አስፈላጊው ክትትል ካልተደረገበት ጉዳቱ ቢያንስ ለ50 ዓመት ሊቀጥል ይችላል።

ይህ ከላይ የተቀሱት አደጋዎች በቀላሉ ሰዎች የማያዩትና በአከባቢው የሚኖሩ ሰዎችም ለማስተዋል የሚቸገሩት ነው።

በሰው ላይ በቀጥታ ከሚከሰተው አደጋ በተጨማሪ ከ Landfill የሚወጣው ፍሳሽ (Leachate) የሚባለው በጣም መርዛማና የአፈር ምርታማነትን የሚቀንስ፣ ወራጅ ወንዝና የከርሰ ምድር ውሃን የሚበክል ፣ ብዝሃ ህይወትን የሚያጠፋ ነው። በተጨማሪም ለአየር መበከል የራሱ አስተዋጽኦ አለው።

በ Landfill በተደጋጋሚ የእሳት አደጋዎችና የመሬት መንሸራተቶችም ይከሰታሉ። ለእነዚህ ሁለቱ ችግሮች ደግሞ ምክንያቶቹ ሰው ሰራሽና በራሱ በ Landfill ውስጥ በሚከሰቱ ሂደቶች ናቸው። ቆሻሻዎቹ ከላይ ሳይሆን ከውስጥ (at the very bottom) ሲበሰብሱ (decomposition of wastes) ከላይ ክብደት ሲበዛበት ሳይታወቅ ከምሩ ይሰምጣል። ይህም አጠቃላይ መሬቱን (ከምሩን) ይንደዋል። በተጠና መልኩና በምህንድስና እውቀት ካልተገነባና በየቀኑ ክትትል ካልተደረገበትም በቀላሉ ይናዳል። እሳትም እንዲሁ በውስጥ በሚፈጠረው ሰበቃ በቀላሉ ይፈጠራል። ለዚህም በውስጡ ያለው ሙቀት ፣ የቆሻሻ ዓይነትና የሚፈጠረው ጋዝ በቀላሉ እሳት እንዲፈጠር ያደርጋል። ከእሳት ጋር ተያይዞ በውስጡ እንደያዘው ቆሻሻ ዓይነት ፍንዳታዎች ሊፈጠሩም ይችላሉ።

በሌላ በኩል ደግሞ Landfill በአግባቡ ሳይንሳዊ በሆነ መንገድ ተግባራዊ ከሆነ ብዙ ትርፍ የሚያስገኝና አዋጭ ነው። ስለአዋጭነቱ በ Texas ፣ የዳላስ ከተማን እንደምሳሌ በመውሰድ ከ3 ዓመት በፊት የጻፍኩትን አጭር article ከዚህ ድረ ገጽ

http://txswana.org/images/downloads/Newsletters/2014_11_fall.2014.newsletter.pdf በገጽ 18 ላይ ማንበብ ይቻላል። በትንሹ የዳላስ ማዘጋጃ ከ\$20 million በላይ ትርፍ በዓመት ያገኛል።

ወደፊት ከመጀመሪያው (site selection) ጀምሮ እስከ ክትትሉ ድረስ በባለድርሻ አካላት መደረግ ያለበትን ጥንቃቄና አሁን ላለው ችግር የሚታዩኝን መፍትሄ ለማካፈል እሞክራለሁ።